

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC MỞ THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

TÀI LIỆU HƯỚNG DẪN HỌC TẬP

KINH TẾ CHÍNH TRỊ MÁC – LÊNIN

(PHẦN I)

Biên soạn: PGS.TS. VŨ ANH TUẤN

GS.TS. PHẠM QUANG PHAN

TS. TÔ ĐỨC HẠNH

THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH – 2009

MỤC LỤC

Lời nói đầu	5
-------------------	---

Chương I: ĐỐI TƯỢNG, CHỨC NĂNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU CỦA KINH TẾ CHÍNH TRỊ MÁC – LÊNIN

I. Lịch sử hình thành và phát triển môn kinh tế chính trị	7
II. Đối tượng và phương pháp nghiên cứu của kinh tế chính trị Mác – Lênin.....	9
III. Chức năng của kinh tế chính trị Mác – Lênin và sự cần thiết nghiên cứu nó	13
Tổng kết chương	16
Câu hỏi ôn tập	17

Chương II: SẢN XUẤT VÀ TÁI SẢN XUẤT

I. Sản xuất xã hội	18
II. Tái sản xuất xã hội.....	24
III. Tăng trưởng kinh tế và phát triển kinh tế.....	28
Tổng kết chương	38
Câu hỏi ôn tập	39

Chương III: HÀNG HOÁ VÀ TIỀN TỆ

I. Sản xuất hàng hoá, điều kiện ra đời và ưu thế của nó.....	40
II. Hàng hoá.....	43
III. Tiền tệ.....	52
IV. Quy luật giá trị.....	59
V. Sự ra đời của phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa.....	62
Tổng kết chương.....	65
Câu hỏi ôn tập.....	66

Chương IV: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ – QUY LUẬT KINH TẾ TUYỆT ĐỐI CỦA CHỦ NGHĨA TƯ BẢN

I. Sự chuyển hóa của tiền thành tư bản.....	67
II. Sự sản xuất ra giá trị thặng dư.....	72
III. Tiền công trong chủ nghĩa tư bản.....	82
IV. Tích lũy tư bản.....	86
Tổng kết chương.....	92
Câu hỏi ôn tập.....	93

Chương V: TUẦN HOÀN VÀ CHU CHUYỂN TƯ BẢN

I. Tuần hoàn của tư bản.....	94
II. Chu chuyển của tư bản.....	97

Tổng kết chương	104
Câu hỏi ôn tập	105

Chương VI: TÁI SẢN XUẤT XÃ HỘI

I. Điều kiện thực hiện trong tái sản xuất giản đơn và tái sản xuất mở rộng tư bản xã hội	106
II. Thu thập quốc dân và phân phối thu nhập quốc dân trong xã hội tư bản	114
III. Khủng hoảng kinh tế trong chủ nghĩa tư bản	115
Tổng kết chương	118
Câu hỏi ôn tập	119

Chương VII: CÁC HÌNH THÁI TƯ BẢN VÀ CÁC HÌNH THỨC BIỂU HIỆN CỦA GIÁ TRỊ THẶNG DƯ

I. Lợi nhuận, lợi nhuận bình quân và giá cả sản xuất.....	120
II. Tư bản thương nghiệp và lợi nhuận thương nghiệp.....	128
III. Tư bản cho vay và lợi tức cho vay	134
IV. Công ty cổ phần, tư bản giả và thị trường chứng khoán	139
V. Tư bản kinh doanh nông nghiệp và địa tô TBCN	141
Tổng kết chương	148
Câu hỏi ôn tập	149

Chương VIII: CHỦ NGHĨA TƯ BẢN ĐỘC QUYỀN VÀ CHỦ NGHĨA TƯ BẢN ĐỘC QUYỀN NHÀ NƯỚC

I. Chủ nghĩa tư bản độc quyền.....	150
II. Chủ nghĩa tư bản độc quyền nhà nước.....	156
Tổng kết chương	161
Câu hỏi ôn tập	162

Chương IX: CHỦ NGHĨA TƯ BẢN NGÀY NAY VÀ XU HƯỚNG VẬN ĐỘNG CỦA NÓ

I. Những đặc điểm của chủ nghĩa tư bản ngày nay	163
II. Hệ thống kinh tế thế giới của chủ nghĩa tư bản độc quyền.....	170
III. Thành tựu, giới hạn và xu hướng vận động của chủ nghĩa tư bản ngày nay.....	174
Tổng kết chương	179
Câu hỏi ôn tập	181
Tài liệu tham khảo	182

LỜI NÓI ĐẦU

Nhằm đáp ứng nhu cầu học tập và nghiên cứu của đông đảo sinh viên, học viên cao học và nghiên cứu sinh, nhất là sinh viên hệ đào tạo từ xa, trong việc học tập môn Kinh tế chính trị Mác – Lênin. Trên tinh thần quán triệt chủ trương của Bộ giáo dục và đào tạo về việc đổi mới và nâng cao chất lượng giảng dạy các môn khoa học Mác – Lênin trong các trường đại học, cao đẳng chúng tôi biên soạn và ấn hành tập tài liệu “Hướng dẫn học tập Kinh tế chính trị Mác-Lênin” dùng làm tài liệu tham khảo phục vụ cho công tác nghiên cứu, giảng dạy và học tập môn học.

Tập tài liệu này được biên soạn theo chương trình môn Kinh tế chính trị của Bộ giáo dục và Đào tạo ban hành cho các trường đại học trong cả nước và giáo trình Kinh tế học chính trị do Hội đồng trung ương biên soạn giáo trình quốc gia. Tập tài liệu này thể hiện được những nội dung cơ bản Học thuyết Kinh tế của Mác, đồng thời cũng quán triệt được những tư duy kinh tế mới của Đảng và nhà nước ta. Tập tài liệu gồm 2 phần: phần I và phần II; tài liệu này được biên soạn theo trình tự từng chương: từ việc nêu rõ mục đích yêu cầu đến những nội dung cơ bản, các câu hỏi ôn tập và hệ thống các tài liệu tham khảo. Tập tài liệu này sẽ giúp bạn đọc tiếp thu và nắm những nội dung cơ bản của lý luận kinh tế chính trị. Trên cơ sở đó hình thành tư duy kinh tế mới phù hợp với nhu cầu đào tạo chính qui và từ xa. Nó cũng giúp cho bạn đọc có cơ sở khoa học để tiếp thu những chủ trương chính sách phát triển kinh tế; văn hoá; xã hội của Đảng và Nhà nước, từ đó tự giác góp phần thực hiện sự nghiệp đổi mới nền kinh tế của đất nước.

Tham gia biên soạn và đồng chủ biên gồm có: PGS.TS Vũ Anh

Tuấn, GS .TS Phạm Quang Phan và TS. Tô Đức Hạnh.

Trong quá trình biên soạn, xuất bản tài liệu chắc chắn không tránh khỏi những hạn chế và khiếm khuyết, rất mong được bạn đọc lượng thứ và cho ý kiến đóng góp. Chúng tôi xin chân thành cảm ơn những ý kiến của bạn đọc để cuốn sách không ngừng được hoàn thiện cho các lần tái bản sau.

CHƯƠNG I:

ĐỐI TƯỢNG, CHỨC NĂNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU CỦA KINH TẾ CHÍNH TRỊ MÁC - LÊNIN

A. MỤC ĐÍCH YÊU CẦU:

1. Hiểu được lịch sử hình thành và phát triển của kinh tế chính trị từ đó nắm được đối tượng nghiên cứu của kinh tế chính trị Mác – Lênin.
2. Hiểu được phương pháp và công cụ nghiên cứu của kinh tế chính trị Mác – Lênin, từ đó nắm được các chức năng của kinh tế chính trị và sứ cần thiết phải nghiên cứu kinh tế chính trị .

B. NHỮNG NỘI DUNG CƠ BẢN:

I. LỊCH SỬ HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN MÔN KINH TẾ CHÍNH TRỊ:

- Kinh tế chính trị là một môn khoa học xã hội. Thuật ngữ "Kinh tế chính trị" do nhà kinh tế học người Pháp theo chủ nghĩa trọng thương là Antoine Montchrestien đưa ra vào năm 1615.
- Khoa học kinh tế chính trị tư sản bắt đầu từ chủ nghĩa trọng thương (từ giữa thế kỷ XV đến giữa thế kỷ XVIII).

Lý luận của chủ nghĩa trọng thương là lý luận đầu tiên nghiên cứu về phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa, đồng thời cũng là chính sách của nhà nước trong thời kỳ ra đời của chủ nghĩa tư bản, theo thuyết này nguồn gốc của của cải nằm trong lưu thông.

- Sự phát triển của chủ nghĩa tư bản đã làm cho những luận điểm của chủ nghĩa trọng thương trở nên lỗi thời. Chủ nghĩa trọng thương nhường chỗ cho chủ nghĩa trọng nông ở Pháp.

Thuật ngữ "Chủ nghĩa trọng nông" do Francois Quesney (1694-1774) người sáng lập và đứng đầu trường phái này đưa ra. Chủ nghĩa trọng nông đã chuyển lĩnh vực nghiên cứu từ lưu thông sang sản xuất và đề cao vai trò của sản xuất nông nghiệp.

- Kinh tế chính trị tư sản cổ điển Anh mở đầu từ William Petty (1623-1687) đến Adam Smith (1723-1790). W. Petty được mệnh danh là người sáng lập ra kinh tế chính trị tư sản cổ điển.

A. Smith là nhà kinh tế của thời kỳ công trường thủ công của chủ nghĩa tư bản. Ông là người mở ra giai đoạn mới cho sự phát triển của khoa học kinh tế chính trị .

D. Ricardo là nhà kinh tế của thời đại cách mạng công nghiệp của chủ nghĩa tư bản, và đỉnh cao lý luận của kinh tế chính trị tư sản cổ điển.

- Giữa thế kỷ XIX, C. Mác và Ph. Ăngghen đã làm cuộc cách mạng trong lịch sử các học thuyết kinh tế. Dựa vào những thành tựu của kinh tế chính trị tư sản cổ điển, áp

dụng phương pháp duy vật biện chứng và duy vật lịch sử vào nghiên cứu kinh tế. C. Mác và Ph. Ăngghen đã làm cuộc cách mạng sâu sắc nhất trong kinh tế chính trị và xây dựng nên học thuyết kinh tế của mình.

Kinh tế chính trị do C. Mác và P. Ăngghen sáng lập là sự thống nhất giữa tính khoa học và tính cách mạng; là một cuộc cách mạng trong khoa học kinh tế chính trị vì nó dựa trên phương pháp biện chứng duy vật, công khai biểu hiện lập trường của giai cấp công nhân. C. Mác đã xây dựng nên học thuyết giá trị thặng dư – hòn đá tảng trong học thuyết kinh tế Macxít. C. Mác đã vạch rõ sự phát sinh, phát triển của phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa, nêu lên những mặt tiến bộ, đồng thời cũng vạch rõ những khuyết tật và mâu thuẫn của chủ nghĩa tư bản.

V. I. Lênin đã có những công hiến lớn vào việc bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác nói chung và kinh tế học chính trị của C. Mác nói riêng trong hoàn cảnh lịch sử cuối thế kỷ XIX và đầu thế kỷ XX.

V. I. Lênin đã sáng tạo ra lý luận khoa học về chủ nghĩa đế quốc, đã khởi thảo lý luận mới về cách mạng xã hội chủ nghĩa và đã đề ra chính sách kinh tế mới (NEP), phác họa những đường nét cơ bản của sự quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở những nước kinh tế chậm và đang phát triển.

II. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU CỦA KINH TẾ CHÍNH TRỊ MÁC – LÊNIN:

1. Đối tượng của kinh tế chính trị Mác – Lênin: